

DE SCHELDE STROOM MENS, LANDSCHAP EN KLIMAAT IN VERANDERING VAN PREHISTORIE TOT NU

Nieuw boek en
pop-up tentoonstelling!

In 2015 ging een team van archeologen van de Universiteit Gent en GATE-archaeology aan de slag in Waarmaarde-Kerkhove. De aanleiding was de bouw van een nieuwe stuw langs de oevers van de Boven-Schelde. Het doel voor ogen was eenvoudig maar daarom niet minder uitdagend: het unieke prehistorische landschap, dat eeuwenlang metersdiep bewaard lag onder de rivierklei, documenteren en bestuderen voor de graafmachines van start gingen. Nu ruim twee jaar later is het terreinwerk afgerond en de resultaten zijn verbluffend. Uitzonderlijke ecologische informatie over een tijdspanne van meer dan 13 000 jaar, laat toe het verleden van de Schelde te herschrijven, of op zijn minst te bekijken door een andere bril.

Met dit boek en bijhorende pop-up tentoonstelling willen we het recente onderzoek voorstellen aan een niet-gespecialiseerd publiek. Daarbij koppelen we het verhaal van de Schelde aan het brandend actuele thema van de klimaatverandering.

Contact

Philippe Crombé
Philippe.Crombe@ugent.be

Davy Herremans
davy.herremans@goedinerfgoed.be

Universiteit Gent
Vakgroep Archeologie
Sint-Pietersnieuwstraat 35
B-9000 Gent

‘Het verleden toont ons hoe een veranderend klimaat ons creatief aanpassingsvermogen aanspreekt, wat ons kan helpen om de huidige klimaatuitdagingen aan te pakken’

DYNAMIEK TUSSEN MENS KLIMAAT EN OMGEVING

De mens heeft een steeds grotere invloed op het klimaat en zijn omgeving. De gevolgen zijn overal: schommelende temperaturen met tropische stormen en buitensporige neerslag; een stijgende zeespiegel en veranderende landschappen overal ter wereld: planten en dieren, maar ook mensen migreren of moeten zich aanpassen aan nieuwe omstandigheden. Als we teruggaan in de tijd, zien we dat het klimaat nooit echt stabiel is geweest: gedurende duizenden jaren volgden ijstijden en warmere perioden elkaar op. De oorzaken waren veelal natuurlijk en de gevolgen minder desastreus, maar ook toen moesten mens en dier zich aanpassen. Het verleden toont ons hoe een veranderend klimaat ons creatief aanpassingsvermogen aanspreekt, wat ons kan helpen om de huidige klimaatuitdagingen aan te pakken.

Boek en tentoonstelling vertellen het verhaal van de Scheldevallei doorheen de tijd, van de voorlaatste ijstijd tot en met de middeleeuwen. Uitgangspunt is het recente archeologisch onderzoek dat uitgevoerd werd in de voormalige overstromingsvlakte van de Schelde te Waarmaarde-Kerkhove (Avelgem, West-Vlaanderen). Aan de hand van de goed bewaarde archeologische en landschappelijke relictten wordt de interactie tussen de mens, vanaf zijn eerste verschijnen, en zijn omgeving in detail gereconstrueerd. Rijk geïllustreerd, beschrijven boek en tentoonstelling hoe de mens zich langsheen de Schelde in de loop der eeuwen heeft aangepast aan een sterk veranderende omgeving onder invloed van talloze klimaatveranderingen.

PUBLIEKSBOEK

Inhoudstafel

Voorwoord
Minister-President
Geert Bourgeois

Voorwoord
Ir. Geert Danckaerts

De Scheldevallei: een archeologische schatkamer

Waarmaarde-Kerkhove: een archeologische klassieker

Het ontstaan van de 'Oer'-Schelde

Van een verwilderde naar een meanderende rivier

Van machtige rivier tot ondiepe stroom

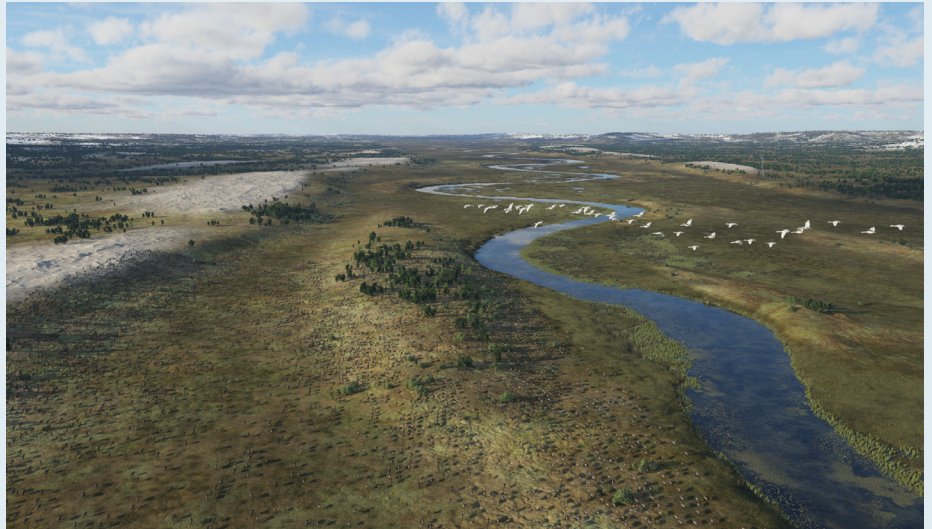
De ontwikkeling van een uitgestrekt riviermoeras

Een 'nieuwe' Schelde en een ontluikend cultuurlandschap

Een dynamische rivier in een middeleeuws ontginningslandschap

Naar een volwaardige wetland-archeologie in Vlaanderen

Dankwoord

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

MENS, LANDSCHAP EN KLIMAAT
VAN PREHISTORIE TOT NU

Boek bestellen?

Redactie: Philippe Crombé & Davy Herremans

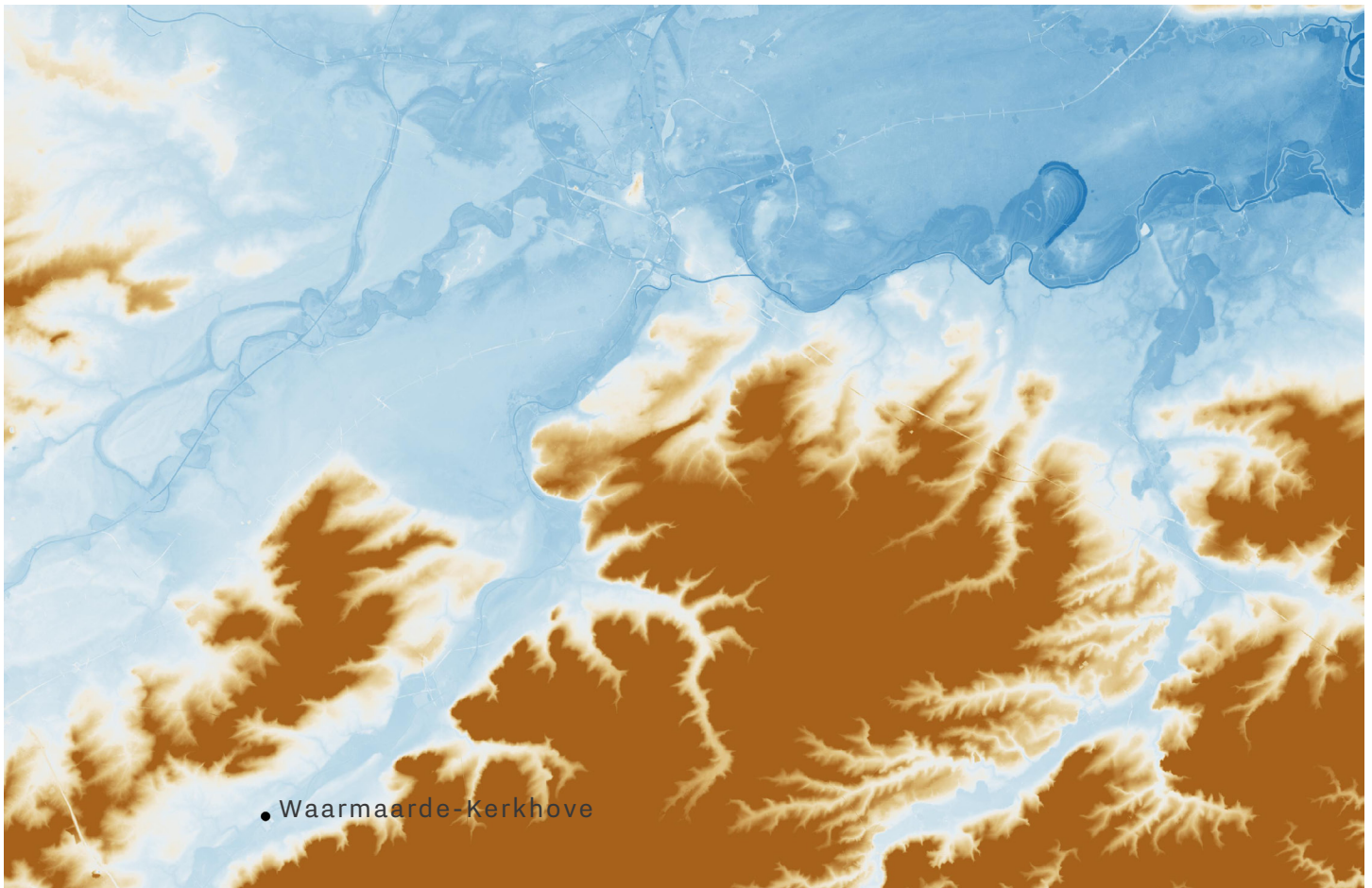
Uitgave: uitgeverij Snoeck, 128 pagina's
en meer dan 150 kleurenillustraties

Kostprijs: 20 euro (exclusief eventuele verzendkosten)

Boek te bestellen via een bericht aan
Philippe.Crombe@ugent.be

Tijdens de kantooruren (9-12 u en 13-16 u) is het ook verkrijgbaar bij de Universiteit Gent, vakgroep Archeologie op het adres Sint-Pietersnieuwsstraat 35, 9000 Gent (UFO-gebouw rechts van de Vooruit), 1ste verdieping, kantoor 014 of 007.

Het boek is ook te verkrijgen in de betere boekhandel.

‘Zeven rijk geïllustreerde infozuilen vertellen het verhaal van de Schelde door de eeuwen heen’

POP-UP TENTOONSTELLING

Zeven rijk geïllustreerde infozuilen vertellen het verhaal van de Schelde door de eeuwen heen. Een infozuil behandelt het archeologisch project van Kerkhove-stuw en de métier van de hedendaagse archeoloog. De andere zes infozuilen vertellen net als het boek het verhaal van de Schelde in zes etappes gaande van de voorlaatste ijstijd tot en met de middeleeuwen.

Naast de infozuilen wordt er ook een staander meegeleverd met een aantal promotiefolders en een inblikexemplaar van het boek.

LOCATIE & DOELGROEP

De tentoonstelling is bedoeld voor zowel de korte passant als de bezoeker die het volledige verhaal wil meepikken. Opstellen kan in musea of archief, maar evengoed in meer publieke plekken met veel passage zoals bibliotheken of (toeristische) ont-haalpunten.

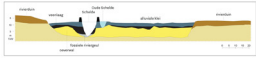

PANEEL 1: WAARMAARDE-KERKHOVE: DYNAMIEK TUSSEN MENS, KLIMAAT EN OMGEVING

De Waarmaarde-Kerkhove is een gebied dat in de loop van de geschiedenis verschillende functies heeft vervuld. Het gebied is nu voornamelijk bekend om zijn natuur en recreatieve mogelijkheden. Het gebied is nu voornamelijk bekend om zijn natuur en recreatieve mogelijkheden.

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

WAARMAARDE-KERKHOVE: DYNAMIEK TUSSEN MENS, KLIMAAT EN OMGEVING

De Waarmaarde-Kerkhove is een gebied dat in de loop van de geschiedenis verschillende functies heeft vervuld. Het gebied is nu voornamelijk bekend om zijn natuur en recreatieve mogelijkheden. Het gebied is nu voornamelijk bekend om zijn natuur en recreatieve mogelijkheden.

PANEEL 2: HET ONTSTAAN VAN DE 'OER'SCHELDE

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

HET ONTSTAAN VAN DE 'OER'SCHELDE

Het ontstaan van de 'Oer-Schelde' is een proces dat in de loop van de geschiedenis verschillende functies heeft vervuld. Het gebied is nu voornamelijk bekend om zijn natuur en recreatieve mogelijkheden. Het gebied is nu voornamelijk bekend om zijn natuur en recreatieve mogelijkheden.

PANEEL 3: VAN EEN VERWILDERDE NAAR EEN MEANDERENDE RIVIER

Luchtfoto van een oude meanderende rivier die zich ontwikkeld heeft door meanderingsprocessen. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving.

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

VAN EEN VERWILDERDE NAAR EEN MEANDERENDE RIVIER.

Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving.

Een kudde herten die de rivier overstroomt. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving.

PANEEL 4: VAN EEN MACHTIGE RIVIER TOT ONDIEPE STROOM

Een historisch spel dat de rivier de Schelde in de tijd van de Romeinen toont. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving.

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

VAN EEN MACHTIGE RIVIER TOT ONDIEPE STROOM

Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving.

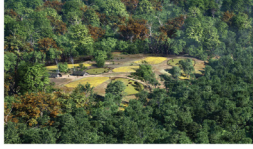
Een verzameling stenen gereedschappen die gevonden zijn in de omgeving van de rivier. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving. Het meanderende karakter van de rivier is ontstaan door natuurlijke processen die voortvloeien uit de interactie van de rivier met de omgeving.

PANEEL 5: DE ONTWIKKELING VAN EEN UITGESTREKT RIVIERMOERAS

De foto illustreert de ontwikkeling van een uitgestrekt riviermoeras. Het beeld toont een uitgestrekt gebied met een waaier van verschillende soorten vegetatie, waaronder riet, grasland, en bos. Het gebied is omringd door bebouwd gebied en landbouwgebied.

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

DE ONTWIKKELING VAN EEN UITGESTREKT RIVIERMOERAS

Een voorbeeld van een uitgestrekt riviermoeras. De Schelde is een van de belangrijkste rivieren van België en Nederland. Het gebied is omringd door bebouwd gebied en landbouwgebied. Het gebied is omringd door bebouwd gebied en landbouwgebied.

De afbeelding toont drie voorwerpen van steen, waarschijnlijk uit de steentijd. Het zijn een pijlspits, een mes en een bijl. Het zijn voorwerpen die gebruikt werden voor jacht en landbouw.

PANEEL 6: DE 'NIEUWE' SCHELDE EN EEN ONTLUIKEND CULTUURLANDSCHAP

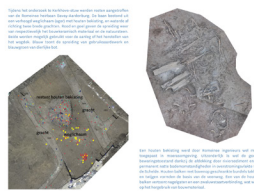
De foto illustreert de ontwikkeling van een uitgestrekt riviermoeras. Het beeld toont een uitgestrekt gebied met een waaier van verschillende soorten vegetatie, waaronder riet, grasland, en bos. Het gebied is omringd door bebouwd gebied en landbouwgebied.

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

EEN NIEUWE SCHELDE: EN EEN ONTLUIKEND CULTUURLANDSCHAP

Een voorbeeld van een uitgestrekt riviermoeras. De Schelde is een van de belangrijkste rivieren van België en Nederland. Het gebied is omringd door bebouwd gebied en landbouwgebied. Het gebied is omringd door bebouwd gebied en landbouwgebied.

De afbeelding toont twee voorwerpen van steen, waarschijnlijk uit de steentijd. Het zijn een pijlspits en een bijl. Het zijn voorwerpen die gebruikt werden voor jacht en landbouw.

PANEEL 7: EEN DYNAMISCHE RIVIER IN EEN MIDDELEEUWS ONTGINNINGSLANDSCHAP

De kaart toont een gebied dat nu grotendeels onder water staat. Het gebied was vroeger landbouwland en werd in de 14e eeuw ontginnend. De kaart is een kopie van een kaart die in de 17e eeuw werd gemaakt. De kaart toont de rivier de Schelde en de omliggende landbouwgebieden. De kaart is een kopie van een kaart die in de 17e eeuw werd gemaakt. De kaart toont de rivier de Schelde en de omliggende landbouwgebieden.

DE SCHELDE STROOM IN VERANDERING

De afbeelding toont een rivier met een boot en een paard. Het is een afbeelding uit een middeleeuws manuscript. De afbeelding toont een rivier met een boot en een paard. Het is een afbeelding uit een middeleeuws manuscript.

EEN DYNAMISCHE RIVIER IN EEN MIDDELEEUWS ONTGINNINGSLANDSCHAP

De rivier de Schelde is een dynamische rivier. Dit betekent dat de rivier constant verandert. De rivier is een dynamische rivier. Dit betekent dat de rivier constant verandert. De rivier is een dynamische rivier. Dit betekent dat de rivier constant verandert.

 Medegefinancierd door de Europese Unie
 De financieringsfaciliteit voor Europese verbindingen